

I. SZABOLCS

Salt Affected Soils in Europe*(Európai szikes talajok)**Martinus Nijhoff, The Hague and Research Institute for Soil Science and Agricultural Chemistry of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest, 1974.*

Amikor 1964-ben újra aktivizálódott a Nemzetközi Talajtani Társaság Szikes Albizottsága, tevékenységének középpontjába állította a világ szikes talajtérképének elkészítését. Ezt a tervet támogatta az UNESCO és a FAO is. A nagyjelentőségű munka koordinálására az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézete kapott megbízást, amely SZABOLCS ISTVÁNNAK, az intézet igazgatójának, a Szikes Albizottság elnökének irányításával immáron egy évtizede munkálkodik e sokrétű feladat megvalósításán.

A szerteágazó munka megkövetelte, hogy széles körű nemzetközi kooperáció jöjjön létre. A szerkesztő bizottságban képviselve van minden földrész, s a földrészek, régiók (Afrika, Ausztrália, Európa, Közel-Kelet, Észak- és Közép-Amerika, Dél-Amerika, Délkelet-Ázsia, Szovjetunió Közép-Ázsia és Távol-Kelet) szikes talajtérképének elkészítésére a területet legjobban ismerő, neves talajtani szakemberek vállalkoztak.

Először Ausztrália szikes talajtérképe látott napvilágot [3].

Az európai szikes talajtérképet, amelynek munkáját SZABOLCS ISTVÁN koordinálta, 1974-ben Moszkvában, a Nemzetközi Talajtani Társaság X. Kongresszusán mutatták be. Elkészítésében 12 ország (Ausztria, Bulgária, Csehszlovákia, Franciaország, Görögország, Jugoszlávia, Magyarország, Olaszország, Portugália, Románia, Spanyolország, Szovjetunió) 28 szakembere működött közre azáltal, hogy a közös elvek alapján először saját országuk szikes talajtérképét szerkesztették meg. A részfeladatok kidolgozásában — a szerkesztőkön kívül — természetesen sok más szakember is részt vett, különösen a Szovjetunióban. E lap olvasói rendszeresen értesülhetnek a munka előrehaladásáról [1, 2, 4, 5, 6, 7].

Az európai szikes talajtérképet 1 : 5 000 000 méretarányban szerkesztették. Ebben a m.a.-ban készül a világ talaj-

térképe és a világ szikes térképe is, amelyhez a következő osztályozást fogadták el:

A) Sós (saline) talajok, amelyek semleges nátriumsók, főleg kloridok és szulfátok hatására keletkeztek.

B) Alkáli talajok, amelyek lúgosan hidrolizáló nátriumsók, főleg nátrium-hidrokarbonátok, nátrium-karbonátok és nátrium-szilikát hatására keletkeztek.

Ez utóbbi osztályt két alosztályra osztották:

- a) szerkezet nélküli B-szintű és
- b) szerkezetes B-szintű alkáli talajok.

Ezt az osztályozási keretet azonban bizonyos rugalmassággal alkalmazták mind az ausztráliai, mind az európai szikes térkép szerkesztői, az adott geológiai, hidrológiai, földrajzi stb. körülmények figyelembevételével. Mivel Európában a szikes talajok közt dominálnak az alkáli talajok, az európai munkacsoport ezt az osztályt, pontosabban a B/b alosztályt bontotta kisebb egységekre:

1. Szolonesák szolonyec és karbonátos szolonyec;
2. Nem karbonátos szolonyec 15 cm-nél vastagabb A-szinttel;
3. Szologyos és/vagy mélyen kilúgított szolonyec és szology;
4. Szolonyeces és gyengén sós talajok.

Az Európa északi részén, főleg Finnországban, Svédországban, Hollandiában előforduló szulfátos talajokat (thionic fluvisols, „cat clays”) az előbbiektől eltérő genetikájuk és sajátosságuk miatt nem tüntették fel a térképen.

Helyet kaptak az európai szikes térképen a Szovjetunió kaukázusontúli köztársaságai is.

A térképen — amelyet a Kartográfiai Vállalat készített — a következő egységeket különítették el:

- Sós (saline) talajok
- Alkáli talajok szerkezetes B-szint nélkül
- Karbonátos alkáli talajok szerkezetes B-szinttel

- Nem karbonátos alkáli talajok szerkezetes B-szinttel
- Potenciálisan szikes talajok.

A szöveges részben az egységek pontos definícióját kapjuk. Pl. sós talajoknak nevezik azokat a talajokat, amelyeknek a felszín alatti 125 cm-es rétegében (125 cm-ig könnyű, 90 cm-ig közepes, 70 cm-ig nehéz mechanikai összetétel esetében) sós réteg van, vagy az elektromos vezetőképességük több mint 4 mmhos a felszín alatti 25 cm-es réteg valamely részében; ha a pH (H₂O 1 : 1) ebben a rétegben 8,5 vagy kevesebb; az elektromos vezetőképesség több mint 15 mmhos a 125 cm-es rétegben könnyű, a 90 cm-es rétegben közepes, a 70 cm-es rétegben nehéz mechanikai összetétel esetében. Az 1 : 5 arányú vizet kivonatban meghatározott 0,25% sós megközelítőleg egyenlő 4 mmhos-szal. A definíciók mellett a jellemző szelvények leírását és analitikai adatait kapjuk.

Külön említést érdemel a potenciálisan szikes talajok elkülönítése. Ide sorolták azokat a talajokat, amelyek jelenleg nem vagy csak kis mértékig szikesek, de amelyek emberi beavatkozás, különösen öntözés hatására elszikesedhetnek. A másodlagos szikesedés néven ismert káros jelenséget éppen ezeken a területeken szükséges nagyon körültekintő tervezéssel, helyes öntözési technikával és a talaj rendszeres ellenőrzésével megakadályozni.

A Magyar Alföld öntözésével kapcsolatos talajtani előkészületek — amelyről itt is olvashatunk — például szolgálhatnak más területek öntözésének előkészítésére is.

A szöveges részben egyébként is sok magyar vonatkozású adat és utalás található. Emellett azonban örömmel üdvözölhetjük a legújabb hazai szikes talajtérképet, amelyet SZABOLCS I., VÁRALLYAY GY., MÉLYVÖLGYI J. 1 : 500 000 ma.-ban szerkesztettek. A következő osztályozási egységeket különítették el:

- Kloridos és/vagy szulfátos szoloncsák
- Szódás szoloncsák
- Szódás szoloncsák-szolonyc
- Karbonátos réti szolonyc
- Karbonátos sztyeppesedő réti szolonyc
- Karbonátos szolonyces réti talaj
- Réti szolonyc
- Sztyeppesedő réti szolonyc
- Szolonyces réti talaj
- Mélyben sós csernozjom és réti csernozjom
- Potenciálisan szikes talajok.

Magyarország új szikes talajtérképe híven tükrözi azt a fejlődést, amelyet a magyar talajtan TREITZ PÉTER első szikes térképének megjelenése óta, de különösen az utóbbi két évtizedben elért.

Európában a Szovjetunió után hazánkban található abszolút értelemben is legtöbb szikes terület. Ezt a térképről az első pillanatra is jól érzékelni. Helyes volt azonban, hogy a szöveges részben számszerű adatokat is kapunk arra, hogy egy-egy országban mekkora a szikes talajok kiterjedése.

Az egyes országokban alkalmazott és a tárgyalt munkában használatos osztályozások összehasonlítására R. DUDAL készítette áttekintő táblázatot, amely megkönnyíti e témakörben a tájékozódást.

Az irodalomjegyzék, amely VÁRALLYAY GYÖRGY gondos munkája, több mint 300, főleg az utóbbi 10–15 évben megjelent forrásmunkát tartalmaz. Jó segítség azoknak, akik a részletkérdésekben is tájékozódni akarnak.

Az európai szikes talajtérkép az első számbavétele e földrés szikes talajainak. S mint R. DUDAL és V. A. KOVDA az előszóban rámutatnak, valóban értékes hozzájárulás a világ talajtani tudományának hatékonyabb felhasználásához.

Irodalom

- [1] ÁBRAHÁM L.: A Nemzetközi Talajtani Társaság Szikes Albizottságának Szimpóziuma, Jereván 1969. május 26–31. Agrokémia és Talajtan, 19. 201–202. 1970.
- [2] BOCSKAI J. & VÁRALLYAY GY.: A Nemzetközi Talajtani Társaság Szikes Albizottságának Szimpóziuma, Kairó 1972. december 4–14. Agrokémia és Talajtan, 22. 400–407. 1973.
- [3] NORTHCOLE K. H. & SKENE J. K.: „Australian Soils with Saline and Sod Properties” Soil publication No. 27. CSIRO, Australia 1972.
- [4] VÁRALLYAY GY.: A Nemzetközi Talajtani Társaság Szikes Albizottságának Vezetőségi ülése, Budapest 1967. október 2–6. Agrokémia és Talajtan, 17. 182–184. 1968.
- [5] VÁRALLYAY GY.: A Nemzetközi Talajtani Társaság Szikes Albizottsága Európai Munkacsoportjának Értekezlete, Novi Sad 1968. május 21–24. Agrokémia és Talajtan, 17. 507–509. 1968.
- [6] VÁRALLYAY GY.: Activity of the Subcommission on Salt Affected Soils of the International Society of Soil Science, Agrokémia és Talajtan, 17. (Suppl.) 142–145. 1968.
- [7] VÁRALLYAY GY.: A Nemzetközi Talajtani Társaság Szikes Albizottsága Európai Munkacsoportjának Értekezlete, Szolovénice (Szlovákia) 1970. február 24–26. Agrokémia és Talajtan, 19. 203–204. 1970.

ÁBRAHÁM LAJOS

Országos Mezőgazdasági
Minőségvizsgáló Intézet,
Budapest

Érkezett: 1975. február 3.